

Kraków, 13 stycznia 2023 r.

Ks. dr hab. Wojciech Węgrzyniak
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Ul. Św. Anny 11/11
31-008 Kraków

**Recenzja rozprawy doktorskiej P. mgr lic. Krzysztofa Wojtyrę,
*Biblia Ekumeniczna (2017) w tradycji polskiego edytorstwa biblijnego***

Podstawą niniejszej recenzji jest art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.), umowa o dzieło nr RD/17/2022 z dnia 17 listopada 2022 r. na recenzję rozprawy doktorskiej P. mgr lic. Krzysztofa Wojtyrę, zatytułowanej „Biblia Ekumeniczna (2017) w tradycji polskiego edytorstwa biblijnego”, oraz analiza otrzymanego materiału (240 stron rozprawy doktorskiej wraz załączonymi źródłami archiwalnymi, zawierającymi 646 dokumentów o łącznej pojemności 1,75GB).

1. Tytuł rozprawy doktorskiej stanowiącej podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora jest zasadniczo zgodny z treścią rozprawy. Trochę wątpliwości budzi druga część tytułu „w tradycji polskiego edytorstwa biblijnego” sugerująca, że praca zajmie się tradycją polskiego edytorstwa w ramach jakiegoś większego bloku (wstępnego lub porównawczego). W praktyce jednak dużo mniejszy nacisk został położony na polskie edytorstwo biblijne (do którego możemy zaliczyć rozdział II, punkt A, opisany na str. 45-55?) niż na przekłady ekumeniczne na inne języki (str. 21-45). Zatem równie dobrze rozprawę można by zatytułować „Biblia Ekumeniczna (2017) w tradycji ekumenicznych przekładów biblijnych”.

2. Układ rozprawy doktorskiej jest czytelny i wyczerpujący. Po części wstępnej, w której autor zajmuje się stanem badań, problematyką badawczą, źródłami, metodami i prezentacją treści pracy, następują trzy rozdziały. W pierwszym rozdziale autor zajmuje się temem powstania „Biblii Ekumenicznej” w języku polskim, analizując nauczanie Kościołów chrześcijańskich o ekumenicznym tłumaczeniu i wydawaniu Biblii oraz prezentując tłumaczenia ekumeniczne w języku angielskim, francuskim, włoskim, japońskim, niemieckim oraz w językach Półwyspu Iberyjskiego. Jeśli chodzi o układ tego rozdziału, rodzi się pytanie

o klucz, który decydował, o kolejności omawianych tłumaczeń i zasadność wyboru tłumaczenia na język japoński, przy braku omówienia tłumaczeń ekumenicznych na inne mniej znane języki, np. na język portugalski.

Drugi rozdział zawiera historię „Biblii Ekumenicznej” w języku polskim. Najpierw doktorant opisuje wcześniejsze próby ekumenicznej współpracy w tłumaczeniach Biblii w Polsce, następnie prezentuje powstanie i prace zespołu roboczego do spraw ekumenicznej edycji Pisma Świętego. Kolejne podrozdziały to omówienie pracy nad emendacją Biblii Tysiąclecia, założenia przyjęte przez komisję przekładu, opis organizacji prac nad polskim ekumenicznym przekładem, prezentacja ekumenicznego przekładu oraz opis konsultacji Kościołów i redakcji tekstu. Rozdział kończy omówienie 14 różnych wydań tekstu. Niewątpliwie jest to najważniejszy rozdział dysertacji, logicznie i wyczerpująco informujący o historii powstania przekładu ekumenicznego.

Trzeci rozdział, mający na celu opis znaczenia Biblii ekumenicznej dla kultury biblijnej w Polsce, omawia zagadnienie z pięciu perspektyw: Kościołów chrześcijańskich w Polsce, innych przekładów międzywyznaniowych, rozwoju zespołowej metody pracy, współczesnego stylu biblijnego oraz prognoz losów Biblii Ekumenicznej. Wydaje się, że dobrym uzupełnieniem tych analiz byłby opis recepcji Biblii Ekumenicznej w społeczeństwie, publicystyce czy pracach naukowych. Nie dowiadujemy się z rozprawy, czy i jak społeczeństwo polskie przyjęło ten nowy przekład. Nie brak analizy recepcji ilościowej, listy wydarzeń towarzyszących poszczególnym wydaniom, czy pojedynczych opinii o nowym przekładzie, jednak wydaje się, że w tak zatytułowanym trzecim rozdziale dobrym uzupełnieniem byłoby omówienie głosów pojawiających się po ukazaniu nowego przekładu.

Po zakończeniu i bibliografii znajdujemy w dysertacji wykaz tabel i ilustracji, co razem z załączonymi na nośniku CD dokumentami archiwalnymi tworzy komplementarną całość z pracą.

Poza drobnymi uwagami wymienionymi powyżej, które raczej mają charakter pytań szukających wyjaśnienia niż zarzutów, całość układu pracy jest klarowna, logiczna i wyczerpująca.

3. Jeśli chodzi o język użyty w dysertacji, autor posługuje się stylem naukowym, zrozumiałym i odpowiadającym standardom pracy doktorskiej. Rozprawę czyta się tak dobrze, że można żywić nadzieję, że nie tylko zostanie ona opublikowana w całości, ale również, że nie będzie to ostania książka autora.

4. Autor za cel dysertacji postawił analizę historii powstania „Biblii Ekumenicznej”, jej roli oraz miejsca w tradycji polskiego edytorstwa biblijnego. Brak opracowania podjętego

zagadnienia w formie monografii jest wystarczającym argumentem za zasadnością wybranego celu pracy. Cel ten został zrealizowany w sposób wzorcowy.

5. Metoda badawcza opierająca się na wcześniejszych analizach tego typu, prowadzonych w Polsce głównie przez ks. prof. Rajmunda Pietkiewicza, sięga zarówno do metod bibliologii jak i teologii. Podejście interdyscyplinarne, konieczne w tego rodzaju opracowaniach, daje gwarancję rzetelnego i kompatybilnego warsztatu pracy.

6. Wyniki przeprowadzonych analiz są wyczerpujące i satysfakcjonujące. Ktokolwiek będzie mierzył się w przyszłości z analizą „Biblii Ekumenicznej”, powinien rozpocząć badania od lektury tej dysertacji. Zwłaszcza, że praca ta jest oryginalnym opracowaniem podjętego zagadnienia naukowego.

7. Dysertacja jest również dowodem na to, że doktorant posiada ogólną wiedzę teoretyczną zarówno w dyscyplinie nauk teologicznych jak i w podjętym zagadnieniu. Ponadto posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, co dobrze rokuje na przyszłość. Z jednej strony szkoda, że nie ma więcej takich osobistych opinii jak ta na str. 201:

Szkoda, że tak wymowny, dosłowny i czytelny obraz został zastąpiony o wiele delikatniejszym.

Z drugiej strony cieszy polemika i stawianie pytań, jak te na str. 211:

W polskiej rzeczywistości brak jest perspektywy misyjnej, chociaż Barbara Enholc-Narzyńska wskazywała, że „są ludzie, którzy Biblii nie czytają, ponieważ różne Kościoły różnie ją przedstawiają (w odmiennych wersjach), a ludzie pytają wciąż o taką Biblię, która nie będzie znakiem podziału, ale pojednania” 79 (zob. s. 64). Pozostaje jednak pytanie: Czy ta opinia jest zgodna z prawdą? Czy rzeczywiście wierni pytają o wspólną Biblię? Czy może raczej szukają przekładu najlepszego, jakkolwiek go definiują?

8. Jak w każdej pracy nie brak drobnych błędów, uwag i pytań, wśród których chciałbym wymienić następujące:

s. 5

ŁkEkum – Ewangelia według św. Łukasza...

Czy nie powinno być: *ŁkEkum – Ewangelia według św. Łukasza. Przekład ekumeniczny...* ? Tak jak w pozycjach niżej.

s. 10

W dwóch ostatnich etapach stosuje się metodę funkcjonalnobilologiczną

Są trzy etapy, więc mówić, że drugi i trzeci to są dwa ostatnie nie brzmi dobrze. Ponadto brak w tym miejscu wyraźnego rozdzielenia drugiego i trzeciego etapu

s. 10

W dwóch ostatnich etapach stosuje się metodę funkcjonalnobilologiczną, która bada trzy główne etapy życia książki

Trochę do brzmi dziwnie, sugerując, że mamy trzy etapy książki w dwóch etapach. Jak podzielić dwa etapy na trzy etapy?

s. 14

Ujednolicenia wymagało także słownictwo, co było szczególnie ważne na terenach misyjnych, gdzie np. w jednym z języków Nigerii katolicy słowo „modlitwa” oddali przez tamtejsze „śpiewać”, a protestanci „prosić”.

Gryzie się zestawienie rzeczownika „modlitwa” z czasownikami „śpiewać” i „prosić”.

s. 32

pożywnie

Literówka. Powinno być *pożywienie*.

s. 32

skrzyło

Literówka. Powinno być *skrzydło*.

s. 67

W obradach zespołu roboczego Podkomisji do spraw Nowego Testamentu uczestniczyli: Barbara Enholc-Narzyńska, ks. Witold Benedyktowicz, ks. Zbigniew Kamiński, ks. Kazimierz Sosulski, ks. Waldemar Preiss oraz ks. Warsonofiusz.

Skoro podaje się imiona i nazwiska wszystkich, można by też konsekwentnie pisać ks. Warsonofiusz Doroszkiewicz (tak np. na str. 57 czy 83). Podobnie brak nazwiska na mamy str. 58, 60, 64,67, 69.

Ponadto pytanie czy jest zasadne używanie „Warsonofiusz” jako nazwiska tam, gdzie podawane są same nazwiska (np. s. 70) i dlaczego bez inicjału imienia, tam gdzie są podawane inicjały imienia i całe nazwisko (np. s. 58). Dla ilustracji zob. także:

Str. 57

W drugim posiedzeniu zespołu roboczego do spraw ekumenicznej edycji Pisma Świętego wzięli udział: Barbara Enholc-Narzyńska, ks. Jerzy Banak , **ks. Witold Benedyktowicz**, ks. Krystian Ber, **ks. Warsonofiusz Doroszkiewicz ...**

Str. 58

do spraw Nowego Testamentu w składzie: **ks. W. Benedyktowicz**, ks. W. Preiss, ks. Z. Kamiński, **ks. Warsonofiusz**, ks. J. Pollok ...

Str. 67

W obradach zespołu roboczego Podkomisji do spraw Nowego Testamentu uczestniczyli: Barbara Enholc-Narzyńska, ks. Witold Benedyktowicz, ks. Zbigniew Kamiński, ks. Kazimierz Sosulski, ks. Waldemar Preiss oraz ks. **Warsonofiusz**.

s. 99

radykanie

Literówka. Powinno być *radykalnie*.

s. 103

Fot. 9 trochę słabo widoczna, zwłaszcza prawa część skanu.

s. 116

05.2000(K)

W tab. 11 w pierwszym wpisie brak spacji przed nawiasem. Powinno być 05.2000 (K).

s. 117

Górscy

Można by spróbować znaleźć imiona Górskich. Podobnie na str. 118 i 137, przypis 477. Czy chodzi o Janusza Górskiego (tak by wynikało z początku przypisu) i jego żonę (jeśli tak, to jak miała na imię?), czy o kogo innego?

s. 118

We wpisie *Bp Stanisław Gądecki* (przy 2 Mch), niepotrzebnie „Bp” z dużej litery, skoro przy 1 Mch jest z małej i z małej autor pisze konsekwentnie „ks.”.

s. 158

Słowo od tłumaczy

Lepiej z małej litery, tak jak gdzie indziej: *słowo od tłumaczy*.

s. 164

Strona redakcyjna (dotyczy wydania polskiego): Informacja o darmowej dystrybucji przekładu, wydawca, projekt okładki, ISBN, wydawnictwo, druk, ISBN

Czy ISBN jest dwukrotnie na stronie redakcyjnej czy to pomyłka?

s. 170

Autor zostawił w tekście hebrajskim Ps 96,1 tylko dwa akcenty. Na zdjęciu okładki nie widać akcentów. Jeśli autor chciał zacytować dłuższy tekst niż na okładce, to nie wydaje się zasadnym pominięcie innych akcentów hebrajskich cytowanym fragmencie. Proponowałbym ich usunięcie.

s. 187

Przypis 2 w sumie prawie identyczny z przypisem 21 na str. 49.

s. 191

2) *prezentacja Biblii Ekumenicznej w ramach Akademii Ekumenicznej w Bibliotece Śląskiej w Katowicach, połączona ze sprzedażą nowego wydawnictwa;*

Brak daty wydarzenia, w innych punktach jest.

6) *spotkania w szkołach w Cieszynie (23 maja 2018 r.);*

Dlaczego data podana jest w nawiasie (podobnie pkt 15), skoro w innych punktach zapis jest inny? Np.

16) *prezentacja Biblii Ekumenicznej 12 października 2018 roku w Bibliotece Miejskiej w Elku.*

s. 192

BIBLIA EKUMENICZNA W JĘZYKU POLSKIM A INNE PRZEKŁADY MIĘDZYWYZNANIOWE

W sumie porównano sposób pracy, organizację, a nie różnice między przekładami.

s. 220

Warto dokładnie przebadać język Biblii Ekumenicznej oraz jego relację do przekładów wcześniejszych, a także aspekty teologiczne tłumaczenia

Trochę szkoda, że tej analizy nie było w pracy, ale jest to dobry pomysł na kolejną monografię, zważywszy, że objętość rozprawy doktorskiej jest wystarczająca.

Ponadto dwie uwagi a raczej zapytania:

1) Nie wiem czy zapis z małej litery przymiotników w nazwie „Biblia warszawska”, „Biblia gdańska” czy „Biblia gdańska” (np. s. 196, 200) jest zasadnym, jeśli piszemy z dużej „Biblia Ekumeniczna”. Osobiście traktowałbym to jako tytuł dwuczłonowy i pisał obie części z dużej litery.

2) Zastanawiam się nad zasadnością pisania przed nazwiskami „ks.”, „o.” czy „bp”, skoro przy świeckich nie pisze się „p.”. Trochę osobiście kłuje taki zapis. Np. na str. 118: *ks. Czerski przekazał tłumaczenie Księgi Kapłańskiej, Mielcarek przekazał tłumaczenie Księgi Liczb.*

Powyższe drobne uwagi i zapytania nie umniejszają w niczym doskonałej pracy doktorskiej P. mgr lic. Krzysztofa Wojtyrę. Dysertację *Biblia Ekumeniczna (2017) w tradycji polskiego edytorstwa biblijnego* oceniam bardzo pozytywnie. Spełnia ona z nawiązką wszelkie normy stawiane pracom doktorskim.

Ponadto uważam, że dysertacja ta zasługuje na wyróżnienie. Głównymi argumentami za wnioskiem o wyróżnienie jest waga podjętego zagadnienia, wzorcowe opracowanie tematu oraz doskonały język pracy.

Ks. dr hab. Wojciech Węgrzyniak

recenzent